

כ"ו 77/

1-1-1959-11

ד י ן   ו ח ש ב ר ן
של ועדת החקירה הצבורית
לענין מאורעות 9/7/59 בראדי האליב

משרד המשפטים
המחלקה הכלכלית

הוגש למסשלה כיום י"ג באב תשי"ט (17/8/59)

א. מבוא.

1. ביום א' 19.7.59 אורכבה ע"י הממשלה ועדת חקירה שהוטל עליה לחקור בדבר נסיבות ההתפרעויות שפרצו ביום ג' בתמוז תשי"ט, 9 ביולי 1959, בשכונת ואדי סאליב בחיפה ולכרר כיצד ובאילו נסיבות פעלה המשטרה, מה היו הגורמים והנסיבות שהביאו אנשים מהקהל לנטילת חלק בתקריות, ואם היתה בהתפרעויות יד מארגנת.

הרכב הועדה נקבע כדלהלן:-

יו"ר - ד"ר משה עציוני, שופט ביהמ"ש המחוזי,
חברים - חבר הכנסת יעקב קליבנוב,
הרב יצחק אבו חצירה,
פרופיסור ש. ג. איזנשטרט,
עו"ד רם סולומון.

הועדה מינתה את מר ישראל יהודה כמזכיר הועדה.

הואיל והממשלה הביעה את רצונה שלוועדה יוענקו הסמכויות של ועדת חקירה לפי פקודת ועדות החקירה, לכן, בתוקף סמכותו לפי סעיף 2 לפקודה והסעיפים 14(א) ו-2(ד) לפקודת סדרי השלטון והמשפט תש"ח - 1948, מינה שר המשפטים את הועדה להיות ועדת חקירה כמשמעותה בפקודה והעניק לה את כל הסמכויות המפורטות בסעיף 5 לפקודת ועדות החקירה.

2. ביום ב' 20.7.59 במסרה ע"י הועדה הודעה לצבור, כאמצעות העתונות ושרות השדור, המזמינה עדי ראיה וכל מי שיש לאל ידו לתרום להבהרת העניינים הנתונים לחקירת הועדה לבוא ולהעיד בפניה או להמציא לה כל חמר בכתב.

הענות הצבור היתה גדולה ובמשך תקופת פעולת הועדה הגיעו אליה עשרות מכתבים, תזכירים ותצהירים, וכן רבים הביעו נכונותם לבוא ולהעיד בפניה.

ביום ג', 21.7.59, נתכנסה הועדה לישיבתה הפנימית

הראשונה, ובה נקבעו מדרי עבודתה והותוו קוי פעולותיה.

החל מיום 23.7.59 ועד 10.8.59 קיימה הועדה 17

ישיבות פומביות, בוקר וערב, ובהן שמעה עדויותיהם של 46
עדים. תוך תקופה זו קיימה הועדה מספר ישיבות סגורות ופגישות
עם אישים שונים.

בין השאר העידו בפני הועדה עדי ראיה, אנשי המשטרה

שטפלו בתקרית, תושבי שכונת ואדי סאליב ואזרחים אחרים יוצאי
צפון אפריקה ועדות אחרות, נציגי ארגונים ואיגודים שונים,
אישי צבור ובאי כח מוסדות העומדים במגע מתמיד עם בעיותיהם
של העולים החדשים. (ראה נספח מס' 1 - רשימת העדים על פי
סדר הופעתם, ונספח מס' 2 - רשימת תזכירים).

3. מסקנות תקירתה של הועדה, המוגשות בזה, תובאנה על

פי הסדר הבא:

- א. מסכת העובדות,
- ב. פעולות המשטרה,
- ג. שאלת היר המארגנת,
- ד. הגורמים והנסיבות שהביאו אנשים מהקהל
לנטילת חלק בתקריות.

העובדות לא יפורטו כאן לפרטי פרטיהן ולא יסקרו אלא

עיקרי העובדות הצריכים לגופו של ענין.

ב. מחכת העובדות.

היקף סמכותה של הועדה נתחם אמנם בכתב המינוי למאורעות יום 9.7.59 בלבד, כרם שומה עלינו להעריך מבט קל על הפרשה שהוותה הניצוץ לתבערה של אותו יום.

ספור המעשה מתחיל ביום 8.7.59, בשעות הערב. בנסיבות שאינן עניין לחקירתנו, נפגע ונפצע ביריות המסטרה אדם בשם יעקב אלקריף, שהתפרע בשכרותו באותו ערב בבתי קפה בשכונת ואדי סאליב בחיפה. תקרית זו, לפרטיה, הוותה נושא לחקירת ועדה בודקת מטעם המסטרה וכבר הכריז שר המסטרה בכנסת וחזר על כך בפנינו המפקח הכללי של מסטרת ישראל מר בחמיאס, כי אינם רואים יריות אלה כמוצדקות. אנו רואים עצמנו פטורים מלהכנס לפרטי הנסיבות של היריות האלה, ואנו בטוחים כי יינקטו צעדים מתאימים נגד אלה שיימצאו אשמים בהן.

משנלקח האיש שנפצע לבית-החולים אותו ערב, בשעה 22.30 לערך, התאסף קהל ניסוער של 150-200 איש בככר ואדי סאליב והחל לרגום באבנים אחת ממכוניות המסטרה השייכת למרור הבילוש שהזדמנה למקום. אנשים מתוך ההמון הוציאו מתוכה בכח סמל מסטרה לבוש אזרחית שהיה בתוכה, ושטר אחר, שלא בתפקיד, שנזדמן לאותו מעמד וראה את הדבר, שלף אקדחו וירה ירייה אחת באוויר. ירייה זו הפנתה אליה את תשומת לב הקהל, ואז הצליח הסמל להתחמק בהשאירו את המכונית. באותה שעה נורו באוויר ארבע יריות נוספות מאקדחו של אזרח, המשמש שומרי בנק הלאומי, שחזה במתרחש מעל מרפסת בית סמוך.

כשהופיע סגן ניצב יששכר שפי, מפקד מסטרת חיפה, למקום, בשעה 23.00 לערך, הוא נתקבל על-ידי הקהל הנרגש בקריאות: "רצחתם אדם!", "פצעתם אדם!", "מוכרים גשק לגרמנים!". כן הועלו לפניו בערבוביה טענות על קיפוח ועוול, כשהן מלוות לעתים בצעקות היסטריות של נשים.

הקצין שפי השתדל להרגיע את הקהל בהביעו צעדי עמוק על מקרה היריה ובהבטיחו שהמטטרה תחקור בדבר ותוציא את המסקנות הדרושות. לבקשתו נגשו אליו עדי ראיה למקרה והוסעו עמו למטה הנפה. הקהל נרגע לאט-לאט והתפזר בערך כחצות, והעדים, לאחר חקירתם, נשלחו אף הם לבתיהם כעבור שעות מספר. בשכונה השתרר כאילו שקט גמור. בזה נסתיים השלב הראשון של המאורעות.

5. השקט שהשתרר במסמאות השכונה בחציו השני של הלילה לא היה אלא, כפי שנתברר לאחר מכן, שקט שלפני הסערה. בבקר של יום המחרת, 9.7.59, הופצו ע"י אלמנטים בין דרי השכונה הוראות בע"פ ובפתקאות לסגור את החנויות ולהמנע מלצאת לעבודה. בשעה 7 בבוקר התכנס בבית-הכנסת הרמב"ם שבשכונה קהל בן 150-200 איש שנענה לקריאתו של "ליכוד עולי צפון אפריקה", ארגון שנוסד בוודי סאליב לפני חדשים ספורים. בבית-הכנסת דבר דוד בן הרוש אל קהל הנאספים ולפי דבריו גם השביעים לשמור על השקט. מכאן יצא הקהל בהפגנה אל מחוץ לרחובות השכונה לעבר מטה המטטרה. מפגינים הניפו בידיהם ונשאו דגלים שחורים וכרזה הקוראת: "איה הצדק?", "המטטרה הרגה אדם חף מפשע!", "אין חוק במדינה", בראש התהלוכה נישא דגל המדינה כששוליו מוכתמים בדם. (הדגל הוכתם, כפי שנמסר, בדם עופות בבית המטבחיים הקרוב). בשעה 8 לערך הגיעה התהלוכה, כשהיא רוגשת וסוערת, לככר שבין הדאר המרכזי ובניני מטה המטטרה. מתוך התהלוכה בקעו כל הזמן צעקות וקריאות: "רוצחים!", "רצח במטטרה!". קריאה אחרונה זו הושמעה מפעם לפעם כבמקהלה. בזעפו עקר ההמון לוח מתוך דלת העץ בכניסה לבניין מטה המטטרה, שנסגרה בינתיים מבפנים.

למראה הקהל הסוער ולמשמע צעקותיו הנרגשות, יצאו אל הקהל מבניין המטה סגן ניצב שפי וסגן ניצב ס. בנדל, ראש הענף הפלילי בצפון, ושניהם ניסו להרגיע את הקהל ולהשקיטו. הם הציעו לקהל המפגינים להרכיב משלחת מבניניהם,

אשר תגיש עצומותיה ותבוא בדברים בצורה עניינית עם קציני מטה המשטרה. תוך זמן קצר התארגנה משלחת בת תשעה נציגים, ובראשם דוד בן הרוט, שהציג עצמו כמארגן ההפגנה הזו, והמשלחת נתכנסה במשרדו של מר שפי. הקצינים הסבירו לנציגים שהפצוע אלקריף אינו מת כי אם חי, והציעו להם שהם יובאו לבית-החולים "רוטשילד" כדי להוכיח בכך, כן נאמר לנציגים שהמשטרה כבר בודקת את נסיבות מקרה היריה ועל כל פנים היא מצטערת עליו צער רב.

לאחר דין ודברים קבלה המשלחת את ההסבר וחבריה הבטיחו שיפזרו את הקהל ויחזירו כל אחד למקומו בשקט ובשלום. ואמנם בצאת המשלחת מבנין מטה המשטרה לכיכר התפוזר מיד רובו של הקהל, וההתקהלות נמוגה אט אט.

מכאן ואילך נתפרשה על פני השכונה רשת של פגעים. בשעה 11 לערך - כשעה וחצי לאחר שעזבה המשלחת את מטה המשטרה - החל קהל סוער בן 80-100 איש, שהצטופף בככר פייסל על גבול השכונה, לרגום מכוניות משטרה ששוטטו ברחבי השכונה כל אותו בוקר. רובו של הקהל מורכב היה מילדים, נוער ונשים - ביניהם נשים הרות - ומיעוט אנשים המוכרים כבעלי עבר פלילי. גם כאן נשמעו צעקות: "רצח במשטרה!" ואף כאן נקטה המשטרה בשטת ההסברה. בשעה 12 לערך התפזר הקהל בכיכר זו, אבל ב- 12.30 הוצתה מכוניתו של מנהל הבנק הלאומי בסניף רחוב קבוץ גלויות בתוך השכונה, ומשעה זו ועד 14.30 עברה נקודת המוקד של ההתפרעויות לחלקים שונים ברחבי השכונה. נפגעו בת-הקפה של שיטרית ופירסט (בשניהם התפרע בליל אמש השיכור אלקריף), ולאחר מכן הרס הסוּן מתפרע את סועדון ההסתדרות ומשם פנה אל סועדון מפא"י וגרם גם בו לנזקים רבים.

זמן מועט לאחר פעולות ההריסה בסועדון מפא"י הגיע לשם הקצין צבי פיייל, ראש לשכת השטור בנפת חיפה, דבר על לבו של הקהל הרוגש וניסה להשקיטו. הופעות קציני משטרה ופניותיהם בדברי שכנוע והרגעה לקבוצות האנשים שהצטופפו ברחובות חזרו ונשנו במסומות שונים כמשך כל אותו יום.

בשעה 15.00 שוב נתגעש מרכז של השכונה כשהל בן 200 איש - ביניהם ילדים ונשים - פגש את כוחות המשטרה במסר אננים כבד. כאן היה המגע הראשון שגרם לפציעת שוטרים ע"י האננים שנזרקו וכאן גם בוצעו המעצרים הראשונים ע"י המשטרה. עם התקדמות כוחות המשטרה התפזר הקהל ברחובות הראשיים של השכונה וכן ברחובות-המדרגות הצרים וכסמטאות בסביבה. מן הגגות נמשכה רגימת השוטרים באננים,

לפני שהוחלט על הסתערות מברעת של כוחות המשטרה לשם פנוי הרחובות ועצירת מתפרעים נעשה ניסיון נוסף מצד המשטרה להרגיע את הקהל. סגן ניצב שפי הופיע בכיכר השכונה ופנה בדברי שכנוע אל הקהל שהקיפו מסביב. בדבריו הוא הצביע על האסון שהמתפרעים עלולים להביא על הצבור, על החנוך הרע הניתן בכך לילדים ועל חומרת המעשה של פגיעת יהודים ביהודים, כתוצאה מכך התפזר הקהל בשעה 17.00, והחנויות נפתחו מחדש.

בינתיים היו מגעים שונים של אנשי-צבור, וביניהם ראש העיר, עם אנשים מתוך העדה הצפון אפריקאית בחיפה, במטרה להרגיע את הרוחות בדרכי משא ומתן.

ברם, בשעה 17.40 נתקבלו ידיעות במטה המשטרה על הפגנה בת מאות איש המתעתדת לעלות להדר הכרמל. כחות משטרה מגברים נשלחו לעיר התחתית, אולם בשעה זו הגיחו מתוך הואדי לכוון הדר הכרמל שתי חבורות. האחת עברה בריצה דרך רחוב סוקולוב עד רחוב הרצל, נפצה שמשות ככל הנא ליד ונסוגה במהירות דרך רחוב יחיאל. בעת ובעונה אחת פרצה קבוצה שניה מתוך הואדי דרך רחוב יחיאל לרחוב סירקין, הגיעה עד רחוב ספירא, נפצה שמשות, פגעה ברכוש ונמלטה במהירות. קבוצות קטנות אלה, שמנו כל אחת כעשרים וחמשה עד שלושים איש, נקטו בשיטת "פגע וכרח מהר".

בשעה 20.00 שוב ניסו כחמישים איש לעבור לרחוב הרצל אך נתקלו בכח משטרה שהספיק כבר לחסום בעדם והמה נסוגו לואדי תוך כדי יידוי אבנים. בערך באותו זמן נרגם אוטובוס של נוסעים ברחוב קבוץ גלויות, ליד גשר "של", על-ידי הסוּן מתפרע.

בשעה 20.30 בערך נסתיימו תקריות יום 9 ליולי 1959.

6. במהלך אותו יום הופצו בשכונת ואדי סאליב פתקים וכרוז הסתה בלתי חתום, הפונה בקריאה "לכל העולים מצפון אפריקה ולכל רודפי הצדק" בשאלה רמטאית: "האם דמנו הפקר?" כרוז זה, המעוטר במסגרת אבל שחורה והמתיחס אל יעקב אלקריף כאל הרוג, קורא בין השאר: "יהודי צפון אפריקה, נחרט בזכרוןנו את יום אתמול (יום רביעי 8.7) למה שמחכה לנו בעתיד מאלה השכנים שמתעשרים על חשבוננו ואחרי-כן עוברים לגור בבתים הדורים בהדר-הכרמל ובשכונים נוחים..." "אל צאתוק! דמנו לא יהיה הפקר!", ובשולי הכרוז הערה: "הפגישה על-יד קפה אניב".

כתוצאה מהתפרעויות יום 9.7.59 נפצעו שלושה-עשר אנשי משטרה וביניהם שנים - פצועים קשים ונגרם נזק רב לרכוש, המוערך ב- 25,000 ל"י.

34 איש נעצרו וביניהם עשרה בעלי עבר פלילי. עצירים אלה שוחררו ע"י המשטרה למחרת בערבות עצמית - לדברי המפקח הכללי -, כאחד הנסיונות להשקיט את הרוחות בדרכי שלום. כנראה באותו זמן הופץ כרוז שני, הפעם חתום ע"י דוד בן הרוש כיו"ר "לכוד עולי צפון אפריקה", בו הוסבר כי "מקרה זה היה רק מניע לפורקן המרידות שהצטברה במשך שנים בלב בני עדתנו", והוכע בו, בין היתר, צעד על התקריות שארעו ונכללה בו קריאה לעולי צפון אפריקה להרגעה ולהתאפקות.

ג. פעולות המשטרה.

7. כשבאים אנו לדון בהתנהגותה של המשטרה ביום 9.7.59 מצוים אנו להתעלם מן המאורעות שלאחר מכן. יתכן מאד, אמנם, שהשתלשלות המאורעות, כפי שארעה כליל-שבת 31.7.59 ולמחרתו, עלולה לשפוך אור שונה על אופי ההתפרעויות הקודמות וממילא על האמצעים שצריך היה לנקוט בהם. ברם, בכדיקתנו חייבים אנו לשוות נגד עינינו אך ורק את הנתונים והתנאים שהיו קיימים לסעשה ב-9.7.59, וזאת גם בהתאם לגבולות שבכתב סמכותנו. למותר להדגיש כאן כי, כאמור, תקרית הערב ב-8.7.59 חורגת לחלוטין משטח סמכות הבדיקה של הועדה.

אפשר להגדיר את התנהגותה של המשטרה בשלביו השונים של יום 9.7.59 כהתנהגות מאופקת, זהירה מאד וללא שמוש באמצעים תקיפים.

ייאמר מיד שאין לוועדה כל צל של ספק שהתנהגות זו לא נבעה מעמדת חולשה. היו לה למשטרה, בכל שלב של ההתפרעויות ובכל רגע מרגעי אותו יום, כחות ואמצעים מספיקים בהחלט לבלימת כל התפרעות ופגיעה בשלום הצבורי.

הועדה משוכנעת שהתנהגות המשטרה נבעה משקולים של רצון כנה להסנע בכל מחיר משפיכות דמים ומהתנגשויות בין יהודים ליהודים.

הועדה מעריכה את העובדה שקציני המשטרה שוו נגד עיניהם שקולים של חינוך אזרחי וכי הדריכם רצון עז להסנע מכל מעשה נחפז העשוי אולי להביא תועלת בטווח קצר אך העלול לשאת בחובו פרי באושים לגבי העתיד. שקוליה של המשטרה התבססו על ההכרה הנכונה שאין המשטרה כח חיצוני בלבד המשליט סדרים בכח הזרוע, אלא היא חלק בלתי נפרד של הצבור עצמו והיא חיה את חייו. מתוך הכרת תפקידה של המשטרה כגורם חינוכי, ומאחר שראתה את מוקד המאורעות בפציעת אלקריף, ניסו קציניה

להשקיט את הרוחות בדרך שניסו, בלי שיעלו על דעתם אותה
שעה את ההתפתחויות המאוחרות החסרות ביותר,

אין אנו רואים איפוא כל פסול בשיקולים וכנסוקים
שהנחו את המשטרה כפעולותיה ביום 9.7.59; אך הועדה
רואה בחומרה יתירה את העובדה שהמתפרעים הצליחו להערים
על המשטרה, לעלות להדר-הכרמל ולגרום נשטת "פגע וברח",
נזקים נכרים לרכוש, אם כי ייתכן ששקולי המשטרה, כי
הארועים נושאים אופי מקומי-שכונתי גרידא, לא היו בלתי
סבירים לפי הערכת המצב אותה שעה.

אשר לשחרור העצירים, רשמה הועדה לפנייה את הודעת
המפקח הכללי כי למרות שחרורם המהיר לא נלתנה להם כל
חסינות ולא הובטח להם שלא יועמדו לדין על מעשיהם. לו
היתה הבטחה כזאת, סבורה הועדה כי היה בזה לקח רע לאזרחות
טובה ועודד פסול למפירי חוק.

הועדה סבורה שבשום פנים ואופן אין להסלים עם מעשי
הפקרות והתפרעות, כפי שתוארו לעיל ושווגמתם לא היתה בארץ,
יהיו המניעים לכך ככל שיהיו. יש להעמיד לדין את כל אלה
שידם בגרימת הרס לרכוש פרטי וצבורי ובהפרת הסדר הצבורי.
צריך שיהא ברור לכל שלא זו הדרך להשגת מטרות כלשהן
במדינתנו, וכי כל הנוקטים באמצעי אלימות והגורמים להפרת
חוק יבואו על ענשם.

ד. האם היתה יד מארגנת.

8. עד כמה שהדבר נוגע למאורעות הערב ב-8.7.59
נראה לנו שיש ליחסם להתפרצות ספונטנית של הקהל תוך רגש
הזדהות עם איש השכונה יעקב אלקריף ומתוך חרדה לגורלו.
ברם ספונטניות זו נמוגה והלכה, ומשעות הבוקר ואילך
מתעצבות התגובות בעיקר על-ידי יד או ידים מכוונות
ומארגנות.

ראשיתה של היד המארגנת מורגשת כבר בשעות הבוקר
המוקדמות והיא מתבטאת בהוראות שנתנו לסגור את החנויות
ולהסנע מיציאה לעבודה ובשמועות שהופרחו במתכוון מאזן
אל אזן על מותו של אלקריף, והמשכה בא לידי בסוי באסיפה
שכונסה בנית-הכנסת הרמב"ם ושמסנה יצאה ההפגנה.

מנהיגי ארגון "ליכוד עולי-צפון אפריקה", ובראשם
דוד בן הרוש, מודים שביזמתם כונסה האסיפה ובהנהגתם צעדה
התהלוכה בבוקר יום 9.7.59, כמתואר לעיל. האופן בו
אורגנה ההפגנה לא יכול היה שלא לעורר ליבוי יצרים וסערת
רוחות; השפעתם הפסיכולוגית של דגלים שחורים ושל דגל
לאומי טבול בדם, הפצת שמועות על מותו, כביכול, של אלקריף,
ושמוע בסיסמאות כגון: "רצח במשטרה", צריכה היתה להיות
ידועה היטב למארגני ההפגנה הזאת, שכן משמעותם ברורה
וחדה.

אטנם, יושב ראש "ליכוד עולי צפון אפריקה" נסה בפני
הועדה להסתייג מכל מה שקרה אחרי ההפגנה, הכחיש כל
שייכות לכרוז ההסתה במסגרת השחורה, וגם חזר והדגיש
שבשלבם שונים של המאורעות הוא וחבריו נסו להרגיע את
הרוחות, אבל אף אותם המעשים שאנשי "הליכוד" מודים בהם,
ושבעקבותיהם נסערו הרוחות והתלבו היצרים, הספיקו
כשלעצמם בכדי להביא לארועים שאמנם קרו ושאותם צריכים
היו המארגנים האלה לחזות מראש.

התפתחות המאורעות של צהרי יום 9.7.59 וכן של שעות
אחרי הצהרים באותו יום אינה עומדת בניגוד לחברה שגם
מאחוריהם עמדה אותה יד מכוונת, אם כי אין ביכולתה של
הועדה לקבוע בודאות שכל סלבי ההתפרעויות תוכננו מראש
ויש מקום גם לסברה כי חלק מהן חרג במידת מה מן הגבולות
להם התכונו מהארגנים מלכתחילה ושמאורעות אלו היו סכל סקוח
התפתחות טבעית של האוירה המתוחה שנוצרה בשעות הבקר.
לצורך קביעה זו אין אנו רואים הכרח לעצמנו להכנס
כאן לברור אם בן הרוש ואנשיו הם שהדפיסו והפיצו

את כרוז ההסתה, כאשמה המיוחסת להם על-ידי המשטרה,
ולאור העובדה שענין זה נמצא בתהליך חקירה על-ידי
המשטרה, המתעדת להביאו לערכאות, מעדיפים אנו שלא
להכנס לעובי הקורה בשאלה זו.

נטען בפנינו על-ידי אי אלה אנשי צבור, כי

מאחורי הלכוד וההתפרעויות עמדו גופים צבוריים או
פוליטיים, שהיו מעונינים בהסתה ובהתלקחות, אולם לא
הובאו בפנינו כל הוכחות לבסוף הטענות; ומנלחים אנו
שלו היו הוכחות כאלו מצויות בידי אלה שטענו זאת או
בידי המשטרה, לא היו נסמעים מהביאן בפנינו. אין אנו
מקבלים איפוא. את הטענות הללו.

ה. הגורמים והנסיבות שהביאו
אנשים מהקהל לנטילת חלק
בהתפרעויות.

---

9. לעיל הוזכר הניצוץ ונזכרה היד שנטלה את הניצוץ

והדליקה בו. ברם, אין ניצוץ מתלקח אלא אם חומר בערה
נוח לדליקה עומד מוכן ומזומן לקראתו. וכאן, הניצוץ
שהושלך פגע והצית רכוז גדול וצפוף של חמר נפץ מתלקח.
תנאים מסוימים, סוציאליים ורגשיים, יצרו את הרקע
להתלקחות.

אך בטרם נפנה לבדיקתם של תנאים אלה, חובה עלינו
להעמיד את האירועים בפרספקטיבה המתאימה. חייבים אנו
לציין שלאמיתו של דבר לא השתתפו בכל ההתפרעויות אלא
חלק קטן מתוך תושבי ואדי סאליב. בשום שלב משלבי
ההתפרעויות לא עלה קהל המתפרעים על מאתיים איש. במרבית
המקרים היו מחציתם ילדים, נשים ובני ג'ער מתבגר, וכן
מצויים היו ביניהם בכל עת אלמנטים פליליים.

לא רק שאין לזהות בשום פנים את כל העדה הצפון

אפריקאית עם מעשים אלה, אלא אף לא את שכונת ואדי

סאליב נכללה. יותר מזאת: אף כי הרקע של המהומות, כפי שיפורט להלן, היה סוציאלי ועדתי, הן לא נשאו אופי בין-עדתי ולמעשה לא היו כל פגיעות של בני עדה אחת בבני עדה אחרת.

10. על-סנת להבין מדוע בכל זאת נתפש חלק מן התושבים למעשי פורענות כמתוארים לעיל, יש לנו לנסות לנתח את רקעה המציאותי ואת הווייה המיוחדת של שכונת ואדי סאליב ושל חלק מן עדת יוצאי צפון אפריקה.

שכונת ואדי סאליב בחיפה הנה שכונת עוני, צפופת אוכלוסיה, הבנויה בשפולי מדרונים, כשמבניה דחוקים ולחוצים זה לזה ויש מהם הבנויים זה על גבי זה, סמטאותיה עקלקלות ומרביתן מדרגות מדרגות תלולות - על פי מיטב המסורת של שכונת מגורים צפופה בעיר ערבית עתיקה. במבנים דחוקים ואפלים, ביניהם כוכים בלתי ראויים למשכן אדם, מתגוררות בצפיפות משפחות מסופלות בילדים הרבה, כשלא בכל "דירה" כזו מצויים תנאים סניטריים מינימליים. תנאי החיים בה קשים מאד, על אף מאסצי העיריה לשמירת הנקיון ברחובותיה וסמטאותיה של השכונה.

11. הרקע הכללי בשכונה הוא של אוכלוסיה שבחלקה הגדול הגיעה למקום ללא הכוונה, לעתים אף בנגוד לתכנון ולהכוונה של המוסדות, ועקב כך הביאה עמה מסען לא מבוטל של אכזבות ורגשי התמרמרות, ונשירה, במידה רבה, נתונה לכחות עצמה בתנאים החדשים, כשהיא חסרה כחות מנהיגות פנימיים, וכשחלקים גדולים הימנה אינם נקלטים במסגרות שהוקצו ~~לשמה~~ בעירום.

מרבית האוכלוסיה המקומית חסרת מקצוע, וממילא מצב התעסוקה בשכונה ירוד. המספר הגדול של מועסקים

בעבודות דחק ובעבודות יזומות למיניהן, - על כל ההיסקים
הנובעים מהן - מטרה אחרת של חוסר פרודוקטיביות ואי יכולת
השתלבות אמיתית במשק העבודה והייצור.

בין הבלתי משתלבים כוללות במיוחד קבוצות של משוחררי
צבא, חסרי מקצוע, שאינם נקלטים בעבודה קבועה ובדיוור מתאים.

קשיי הקליטה גדולים פי כמה לנוכח העובדא של ריבוי
מספחות מסופלות בילדים רבים.

לכך יש להוסיף את המספר המרובה ביחס של מקרים סוציאליים -

כבשכונות דומות אחרות - ומעוט יחסי של האמצעים וכח האדם
העומדים לרשות המספלים בצרכי המקום ~~מלבד כל הגורמים, של~~
~~המגות והצורך~~, וכן האפשרויות המוגבלות של תכניות שקום
ארוכות טווח.

חלק גדול מן המפרנסים נזקק לעמוד לעתים קרובות
פנים אל פנים עם מוסדות, כלשכה הסוציאלית ולשכות העבודה
לחסרי מקצוע ולמוגבלים, שהמגע המתמיד אתם אף הוא די בו
כדי ליצור מתח בצוירתה של השכונה; מה גם שלעתים קיימים
הרגשת זרות חברתית ותרבותית וחוסר שפה משותפת בין מספקי
השרותים לבין הנזקקים להם.

כאן מצטרף יסוד נוסף: אחוזים נכרים מתוך השכונה
נמנים על עדת יוצאי צפון-אפריקה, בעיקר מרוקו. נוכחנו
לדעת, כפי שנרחיב את הדבור להלן, כי חלקים מסויימים של
עדה זו טעונים מידה מרובה של הרגשת הפליה וקפוח, -
לעתים בצורה חריפה למדי, - ומטען זה יש להוסיפו לכל
שאר הגורמים האוביקטיביים שהזכרנו.

התמונה הכללית המצטיירת לגבי אותם חלקים של יוצאי
צפון אפריקה (ואולי גם לגבי חלקים של בני ארצות מוצא
אחרות) היא של בידוד או הרגשת בידוד מן החברה
הישראלית המושרשת, תוך תביעות מרובות כלפיה. הרגשה

עמוקה של חוסר הצלחה בחיים - בפרנסה, בדיוור וכו' -
כשהיא מתלווה בקביעות למועקה של אי השתלבות במעגלות
חיי החברה אשר מסביב, עלולה תמיד ובכל מצב להיות
הרת סכנות.

כללו של דבר, שכונה כזו אין לה זכות קיום בעיר
מודרנית כחיפה, ומכל מקום, כשהיא קיימת, היא נזקקת
לפדא גדושה של שרותי בדיק, החזקה וטפול.

12. אולם, אין הועדה סבורה שדוקא המציאות הלוקאלית
המסומצמת של שכונת ואדי סאליב היא היא הדחף היחיד
שהביע את המשתתפים בהתפרעויות ליטול חלק בהן. הועדה
סבורה שהרקע למניעים, שהיוה קרקע פורה להסתה, רחב יותר
והוא משתרע על שכונות שונות ורכוזים שונים של חלקים מבני
העדה הצפון-אפריקאית.

הועדה מסוכנעת כי בקרב חלקים ניכרים של הישוב
מיוצאי צפון אפריקה, ובעיקר מרוקו, קיימת הרגשה עמוקה
של קיפוח ואף הפליה כלפיהם. במקרים קיצוניים אף קיימת
הרגשה של הפליה סכוונת. ברם, תחושה זו של קיפוח והפליה
בלתי מודרכים, אך הנובעים מכח נסיבות, מצויה בחלק ניכר
של בני עדה זו.

באופן טבעי ברור שהרגשות אלה מהדהדות בעיקר בחללם
של רכוזים שלא נקלטו קליטה מלאה במסגרות הקיימות והן
נזונות יום יום, שעה שעה, מתוך מצבים עובדתיים של
חוסר עבודה, העדר דיוור מתאים, סיכוי מועט לאפשרויות
התקדמות ויחס זלזול מבחוץ. אך נראה שאף בקרב חלקים של
העדה אשר הצליחו להסתדר, ומעגל קליטתם הושלם יחסית,
ואין הם מועטים כלל וכלל, אף בקרבם קיימת הזדהות נכרת
עם תחושת הקיפוח וההפליה.

13. אין ספק שמצווים אנו לרדת לעומקי שרשיה של תחושה זו. אך בטרם ננסה לעשות זאת, רואים אנו חובה לעצמנו לציין ברורות שלא נשאר בלבינו כל צל של ספק שהפליה מכוונת מצד מוסדות המדינה והלאום אינה קיימת כלל. אם בשלבי בצוע, בדרגים נמוכים, יש ונוצרים מצבים של קפוח והפליה למעשה, - הרי במוסדות התכנון וקביעת המדיניות לא זו בלבד שאין כל זכר להפליה מכוונת, אלא במקרים רבים קיימים רצון כנה, נטיה ברורה ומגמה בולטת לדאגה מיוחדת ומועדפת לעדות המזרח תוך שאיפה להכיאן לשילוב מלא בכל שטחי הצבוריות הישראלית.

אלה זמני כולנו (63) יהיה
 14. לא זו בלבד אלא שבצמח הימים האלה נרקמת פה
 גבורה של סולידריות לאומית ושל סאמץ עליון להציל את
 שארית הפליטה בצפון-אפריקה ולהביאה לחוף מבטחים - פרשה
 שסיום הגיעה העת לגוללה. במסגרת פעולות אלה מצטיירת,

~~בתמונה מרהיבה, יהדות מפלאה ושודשית זו כשהיא חבורת כגון~~
 סולידריות יהודית עמוקה והכרה לאומית יחודית. ניתנה לוועדה הזמנות להעיף מבט אל גילויים נהדרים של ~~אחדה~~
 לאומית, מסירות והקרבה וחיוניות דתית ולאומית המציינים את יהדות צפון-אפריקה מאז ומתמיד.

עוד רואים אנו חובה לציין ולהדגיש שהובאו בפנינו הוכחות למככיר כי אף לאחר המאורעות המעציבים הנדונים פה ולמרות השערים הנעולים ורדיפת העולים במרוקו, לא נחלשה תשוקת היהודים שם לעלות ארצה, והעדוד מצד יוצאי צפון-אפריקה בישראל - כשאר תושביה - להעלות אחינו מארץ זו, לא רק שאינו חדל, אלא הוא מתעצם והולך.

אם נצרף זה לזה את כל הגילויים שהובאו בפני הוועדה, נראה בעליל שיהדות צפון-אפריקה הינה חלק אינטגרלי של האומה היהודית ושותפה בכל תחושה לאומית עמוקה, ואם נוסיף לכך את חלקה החשוב של יהדות זו במדרשת הרוחנית של עם ישראל, במלחמת הקוממיות, במערכת סיני, בישובי

הספר ובהתישבות העובדת לכל גוֹוֹנִיָה, תצטייר בפנינו תמונה רבת צבעים של עדה יהודית הקשורה בכל נימי נפשה עם יהדות העולם ומדינת ישראל.

מצאנו לנכון להעיר דברים ידועים אלה דוקא עתה, לבל ניתפס להוציא דיבת הפרט על הכלל. מה גם שלאמיתו של דבר עיקרה של העדה, לכל שדרותיה, מסתייג הסתייגות מוחלטת מסעשי אלימות, והסתייגות זו באה לידי בטוי בפנינו בדברים ברורים הן בעדויות אנשים המיצגים, או הסתימרים ליצג, זרמים שונים בעדה, והן מתוך שורה ארוכה של מכתבים ותזכירים.

אף גם זאת: לא מעט מן הבעיות הקשות שלפניהן עומדים עולי צפון אפריקה הן מנת חלקן/של עדות רבות אחרות. והעיקר: אסור להתעלם מן המעשים הגדולים שנעשו על-ידי המדינה ומן המשימות הכבירות שהיא נטלה על שכמה בעשר שנות קיומה הראשונות, בהעלאת מיליון עולים חדשים וקליטתם בארץ, תוך עמידה מתמדת כמערכות קשות. כל נאבד את חוש הסדה בכואנו לדון בפרשה אחת, יוצאת דופן בחיינו, בשעה שסוקרים אנו את הכשלונות.

15. כבר הזכרנו שהרגשות הקיפוח וההפליה נובעות מכמה מקורות היונקים זה מזה ומפריים זה את זה: בראשונה יש לזכור שביסוד מרבית בעיותיה של יהדות צפון אפריקה מונחת עקירתה של יהדות זו בהמוניה מתוך דפוסי חיים מקובלים ומושרשים, מתוך תבניות מוצקות של מנהגים, הווי והשקפת עולם, אל מערכת חברתית ומנטלית שונה לחלוטין - במדה רבה בלתי מגובשת גם היא - אשר לא השכילה לשמור על הדפוסים והערכים האלה ואף לא הצליחה לעצב מסגרות חדשות תמורתם.

עקירה זו מדפוסי חיים מקובלים הביאה בעקבותיה, אצל חלקים מסוימים מבני עדה זו, התפוררות

ערכים ומסגרות חברתיות, כגון המבנה הפטריארכלי של המשפחה, תקופת המעבר, עד ליציאתם ועצובם של דפוסים חדשים, טומנת בחובה, בעצם היותה, סכנות חמורות.

למען הדיוק יש להעיר כאן שהתפוררות זו בחלקים מסויימים של העדה החלה עוד בארצות המוצא, בשנים האחרונות, בהשפעת תהליכי מודרניזציה שנתגברו בארצות אלה.

16. נוסף לכך יש לזכור כי בעליה ארצה נטלה חלק מועט ביותר השכבה המשכילה והמנהיגה של הפזורה הזו, וכי מרביתה של היהדות הצפון אפריקאית שהועלתה ארצה בשנות קיום המדינה הנה - מטעמים שונים הנוצרים באורח החיים בגולה - חסרת מקצוע בעל ערך שמושי ויצרני בארץ. חוסר מקצוע המתאים למבנה הכלכלי הישראלי יצר את המצב המדאיג שאחוז יוצאי צפון אפריקה בין פועלי הדחק, והפועלים הפשוטים ובין מחומרי העבודה הנו בולט ביותר, ומאידך - אחוזם בעמדות מפתח כלכליות ובמשרות בדרג גבוהה - מועט מאד.

אף גם זאת: בזרם העליה ההמונית הצפון אפריקאית ארצה היא לא מצאה כאן רכוזים מספיקים של יוצאי עדה זו ~~בעלי מנהגים דומים~~, במידה היכולה להוות עבורם ~~מבנה~~ ^{מעין} כלשהו ומעין גשר לצבוריות הישראלית העוליים מצאו עצמם בארץ ללא מנהיגות מוכשרת, ללא מקצוע מתאים וללא בסיס חברתי זהה.

גורם נוסף לקשיי ההקלטות של עולים אלה בכללם היה ~~היחס~~ ^{היחס} של משפחות מסופלות בילדים רבים, ובעקבותיו נתעצמו קשיי הקליטה, הדיור והפרנסה.

כל הבעיות האלה גרמו לתחושת ההפליה שהועמקה פי כמה על-ידי כך שבמקרים רבים התרכזו העולים ברכוזים נושאי אופי עדתי, יש להביא בחשבון גם את ההשפעה

אנשי מאלג'יה
 הפטיכולוגית ההרסנית של מציאות קרבו זים על מערכותיהם, אולם
 הנתונים במצוקה חומרית קשה ובעלי הרגשת קפוח עמוקה.

17. וכאן מגיעים אנו למקור השני להרגשת הקפוח, היינו זה הנובע מהתחום החברתי. הכדור החברתי נוכח הן מגורמי המורסה של העולים שהוזכרו לעיל, והן מטבעו של המגע שנוצר ע"י פגישת העליה עם המציאות הישראלית. רובו של המגע החברתי של העולים האלה עם המסגרות הקיימות - כולל אלו של העדה המפרדית הותיקה לזרמיה וארגוניה - היה בדפוסים פורמליים כלבד, ורק מעוטו ביחסים אישיים וחברותיים. חלק לא קטן ממגע זה היה על בסיס מפלגתי אשר גבר מאד כתקופות שלפני בחירות ואשר הדגיש יותר את צד המקוח הפוליטי ורכישת הקולות מאשר את השתוף והקליטה החברתיים והספול המתמיד בכעיותיהם של העולים. כדוגמא לכך אפשר להביא את העדויות שנשמעו בפנינו על קבלת כספים ע"י "לכוד יוצאי צפון אפריקה" מ"מקורות טובים" שהעדים סרבו לגלותם.

כן מציינת הועדה בצער כי כשכבות רבות ומגוונות של הצבוריות הישראלית מושרשות עדיין דעות קדומות רבות, הגורמות לזלזול הדדי ולהעמקת רגשי נחיתות בחלקים טובים שלה. לא אחד מן העדים הדגיש בפנינו כי אף אם מסוגל היה לעמוד במצוקות כלכליות, קשה היה לו לעמוד בפני היחס אליו מצד החברה שהטביעה בו גושפנקא של נחיתות דרגה. כאן חסא הצבור בכללו. כאן אטמים אנחנו כולנו. לא פתחנו מספיק את לבותינו ובתינו- בפני כל אלה הזקוקים בראש וראשונה למידה גדושה של אהבת אחים. לא זו בלבד, אלא לעתים קרובות, במגע היומיומי, גרמנו ללא כוונה להעמקת רגשות הפירוד ולהנצחתם, בהשתמשנו במלות גנאי שונות המצביעות על מוצאו של האדם, או בהדגישנו מוצאו הערתי של אדם כשהוא נתפס כקלקלתו. כל אלו יצרו אוירה רחוקה שסכנה מרובה טמונה בה.

להגברת תחושת הפירוד ורגש ההפליה תרמו לא מעט גם גופים צבוריים ואגודים שונים בתוך העדה עצמה ומחוצה לה שבנו את עתידם לא על עבודה קונסטרוקטיבית לשפור תנאי חיהם החברתיים, הכלכליים והתרבותיים של בני העדה אלא על טפוח רגש הקיפוח בתוכם.

בהקשר זה מצויים אנו להעיר על גורם נוסף רב עצמה, וזהו העתונות, אשר לא תמיד נזהרת לכוון השפעתה לאפיק הרצוי של מזוג הגלויות ואשר אף ללא כוונת זדון, אך גם ללא תשומת לב מספקת, גורמת לעתים להעסקתו של רגש הקפוח ואינה עושה כל אשר לאל ידה לסלוק המחיצות הבין-עדתיות.

18. בגורמים הנזכרים נעוצה גם העובדה, שלמרות התנאים השווים הנתנים מטעם מוסדות המדינה והקליטה לכל האזרחים והעולים, נשללת מחלק מהם, למעשה, אפשרות ההתחרות השווה להתקדמות בתחומי החיים השונים. בתחום בעל חשיבות ראשונית כשטח החינוך, למשל, נוצר המצב המדאיג שבו אחוזי התלמידים בבתי-הספר העל-יסודיים, ומכל שכן הגבוהים, אינם עומדים בשום יחס למספרם הכמותי ולמשקלם הסגולי של בני עדות המזרח. כתוצאה מכך אין ייצוג סתאים לבני עדות אלה במשרות הדורשות הכשרה מקצועית והשכלה גבוהה. נראה לנו ששרש תופעה זו אינו נעוץ בחסר כשרון או בנחיתות שכלית, אלא בעיקרו הוא יונק מאותם הגורמים האובייקטיביים שהוזכרו לעיל.

כאן מקום להזכיר את האמצעים הננקטים על-ידי רשויות החנוך, ומשרד החנוך בראשם, במאמץ לצמצם את הפער הגדול בין יוצאי עדות שונות במסגרות החנוך הקיימות, בין השאר, ע"י מתן טיבות שונות לנוער הלומד וע"י פעולה מכוונת להגדלת מספר התלמידים בחנוך הסל-יסודי. כרם אין לשכוח שתהליך זה הנו מטבע הדברים

איטי למדי. בינתיים קייב עדיין המצב שחלקים מסויימים מתוך קבוצות עולים שונות אינם נקלטים במסגרות הכלכליות, החנוכיות והחברתיות הקיימות.

19. בדיוננו זה מחובתנו לציין מוסד אחד, שבמשך כל שלבי חקירתנו נזכר אך ורק לטוב, והוא צבא ההגנה לישראל. כל אלה שהעידו על הפליה וקפוח - ויש ביניהם שעשו זאת כחריפות רבה - ציינו במפורש שבצה"ל אין מורגשת כל הפליה ואין בו כל של קיפוח. בסיפוק רב רושמת הועדה לפנייה את תרומתו הכבירה של צה"ל גם במערכת מזוג הגלגיות.

ברם, אליה וקוץ בה, לעתים דוקא ההרגשה המאחדת של צעירי העדות השונות המשרתים בצה"ל, דוקא היא עלולה להחריף את הרגשת הקפוח וההפליה בפגישתם המחודשת עם המציאות האזרחית לאחר תום השרות. נקל לרדת למתרחש בנפשו של צעיר משוחזר צה"ל הפושט מדיו ומוצא את עצמו שוב בהווה האזרחי כשהוא מחוסר מקצוע, מחפש עבודה, ללא דיוור הולם, וללא יכולת נפשית לחזור לסדרי החיים שקדמו לשרותו הצבאי.

20. מאורעות ואדי סאליב ודומיהם חייבים לשמש לנו אות אזעקה המזהירנו כי אין מקום לשאננות, כי טרם הגענו אל קיצו של המאמץ הלאומי, וכי יש צורך במפנה חד בכל יחסינו הבינעדתיים במדינה.

יש לזרז בכל האמצעים את התהליך המבורך של הרחבת מפעלים קיימים ופתוחם בשדות השכון, ההתישבות, עדור ההשכלה וכו'. שומה על המדינה להעמיד בראש דאגותיה את חיסול המעברות ושכונות העוני ואת העלאת רמתן התרבותית של קבוצות נחשלות, וזאת על-ידי הבטחת תנאים שווים להתחרות, למלחמת הקיום ולהתקדמות השכלתית, חברתית וחנוכית, בראש סולם העדיפויות בפעולת המדינה, השלטון המקומי וארגוני הצבור החפשיים ^{המקצועיים} ~~המקצועיים~~ ^{המקצועיים} הדאגה המתמדת לשלובן של כל העדות במעגלות החיים הכלכליים והתרבותיים. בקשר לכך, מן הראוי לכדוק בעיות שונות הנוגעות לתחומי ההיקלטות השונים, כגון: סדר העדיפויות בתקציבים

הצבוריים; מדיניות השיכון והתאמתה לצרכים, ההרגלים והאפשרויות של קבוצות עולים שונות; הבחנה, הדרכה והכוונה מקצועית של עולים ויוצאי צבא ומשוחלריו; עבודת דחק, שכרה, יציבותה והתמכרותה על תהליכי הכניסה למעגלי העבודה הסדירים; הנזית דרכי תאום במסגרות המרכזיות והמקומיות בין השרותים השונים המספלים בעולה (קליטה, חנוך, סעד ותעסוקה) - הזקוקה לתחיקה הולמת ולהגברת הגמישות האדמיניסטרטיבית לשם טפול דיפרנציאלי והבנת הבעיות המיוחדות של יוצאי ארצות שונות; פתוח דפוס קליטה והדרכה שילוו קבוצות עולים שונות ברכוזים עירוניים תוך לזור בעיותיהן הספציפיות בחיי תעסוקה, חנוך וחברה, למען גבש חזיהם ומנהיגותם הפנימית ולמען הקל השתלבותם בחברה הישראלית. נראה לנו שבדיקת הנושאים הללו ותוצאותיה עשויות להחליש במידה רבה את תופעות קשיי הקליטה של העולים ואת רגשות הברוד החברתי שבלבם.

הועדה מציינת במיוחד שיש לחנך את עובדי הצבור והמוסדות, הבאים כמגע עם העולים לכל שכבותיהם, להטית אוזן קשבת לבעיות העולה, ליתר הבנה ולאהבת ישראל גדולה בלי מצרים המתעלה מעל דעות קדומות של מוצא עדתי.

21. אך יותר מכל קוראת הועדה אל כל אחד ואחד מאזרחי המדינה לתרום את תרומתו הוא למזוג הגלויות. נשנן לעצמנו יום יום, שעה שעה, שהבדלים בהליכי נפש, בחינוך, בהשקפת עולם ובמנהגי חיים, אשר רוקעו על סדן הגלויות השונות, אינם מעידים בשום פנים ואופן לא על עליונותו ולא על נחיתותו של שבט זה או אחר בעם ישראל. ככל שנתעלה מעל הרגשות זרות כלפי ערכים השונים מאלה שהורגלנו אנו אליהם, כך נקדם יותר ויותר את התהליך שאנו זקוקים לו יותר מכל, תהליך מזוג הגלויות.

נעודד בקרבנו את רוח ההתנדבות להטות שכס לסבלות
בקרבתנו
אחים שטרם מצאו את מקומם הראוי. רעיון שידוד המערכות
והפלת המחיצות צריך שיחדור לכל אתר ואתר החל מנתי-הספר
ותנועות הנוער, עבור דרך רשויות המדינה ומסדות
הצבנר וכלה בלבן ונפשו של כל פרט ופוס. חייבים אנו
לעודד את ביטויי ההתנדבות וההתעלות שבה ציינו לתהילה
את צבורנו לפני שנים מעטות.

22. אמנם לא הומסכנו בכתב המינוי להציע הצעות
ולהמליץ המלצות, אך נראה לנו שרצוי שהמסלה תשקול אם
אין זה מן הראוי להקים לשות מתאמת או גוף צבורי נרחב של
אישי רוח ואנשי מעשה, אשר אחת תהיה משימתם: לבדוק, לייצג,
לייעל ולזרז את תהליך סזוג הגלויות. ייבנתנו לו, למוסד זה
תזליט המתאימים שיאמסדו לי לבדוק ליקויים, להתריע על
הסעון תיקון, ובעיקר להגביר את תחושת הסולידריות
והאחזה בין כל שכבות העם היושב בישראל.

על דין וחשבון זה באנו על החתום, בירושלים, היום י"ג
בחדש מנחם אב תשי"ט, (17 לאוגוסט, 1959).

ד"ר משה עגיוני, יו"ר

הרב יצחק אבו-חצירה

ח"כ יעקב קלכנרוב

עו"ד רם סולומון

פרופ' שמואל נ. איזנשטדט